

Др Ивица Тодоровић – Откривање тајне српског порекла

Раније је било раширено мишљење да су Срби дошли у Илирик почетком 7. века, за време цара Ираклија. Међутим, као што сам већ нагласио, постоје и врло аргументоване тезе о подунавско-балканској домовини Словена, који су се, по наведеним тумачењима, раније звали Срби.

Рођен 1971. године у Подгорици, основно и средње школовање завршивши у Шапцу и Београду, Ивица Тодоровић је дипломирао, магистрирао и докторирао на Одељењу за етнологију и антропологију Филозофског факултета Универзитета у Београду. Ради као виши научни сарадник Етнографског института САНУ, где је и члан Научног већа. Члан је редакција више научних часописа, био је руководилац међународних и домаћих научних пројеката, сауредник за етнологију у „Енциклопедији српског народа“, уредник више научних зборника, организатор и учесник бројних теренских истраживања и научних скупова.

Спроводио је опсежна етнолошка истраживања у разним областима Србије, Црне Горе и Републике Српске. Основне теме истраживања су му, између осталог: проучавање културних образаца и научних парадигми, митологија и сакрални текстови, традиционална и савремена духовна култура Срба, српски идентитет и представе о пореклу и етногенези, базични структурни модели итд. Аутор је књига „Ритуал ума“, „Митска истина Срба“, „Света структура“, „Етнологија и генетика“, као и више од сто педесет научних радова и чланака. Повод за овај разговор је његова нова књига, у издању Етнографског института САНУ и издавачке куће „Невен“ из Београда, „Српска тајна“.

Етнологија и есхатологија

Господине Тодоровићу, као етнолог и антрополог кренули сте да се бавите, између осталог, осетљивом темом српског порекла и идентитета. У својој капиталној књизи „Митска истина Срба“ покушали сте да се, непристрасно, позабавите причом о „Србима, народу најстаријем“, не прибегавајући мистификацијама каквима су квази-научници склони, али указујући на суштинске поруке ове жилаве, мада маргинализоване, српске архетипске приче. Какви су Ваши

основни закључци кад је архетипологија мишљења „Срби, народ најстарији“ у питању?

Као проучавалац српског етноса, поштовалац научног приступа Јована Цвијића и поборник примене прецизне структурне анализе, трудио сам се да свеобухватно и мултидисциплинарно сагледам различите аспекте српског етничког контекста, не бежећи ни од проблематике која је посебно осетљива и подложна различитим тумачењима, али и псеудоелитистичким предрасудама. Књига „Митска истина Срба“ бавила се феноменолошком анализом особених садржаја који су, ради препознатљивости, обухваћени одредницом Идејни систем Срби, народ најстарији. Иако неупућеним посматрачима може изгледати другачије, реч је о врло захтевној проблематици, која изискује вишегодишња истраживања и сложен приступ. У складу с тим, књигу је потребно пажљиво читати како не би дошло до беспотребних неспоразума и погрешног разумевања. За разлику од „Митске истине Срба“, која је превасходно заснована на феноменолошкој анализи идејних образаца, проблематиком порекла Срба на сасвим непосредан начин прелиминарно се позабавила књига „Етнологија и генетика“, која је базирана на најсавременијим могућностима истраживања, тј. на значајном броју нових информација. У сваком случају, да се вратим на суштину Вашег питања, разнолике и специфичне представе о посебном значају Срба, о њиховој старости и племенитом пореклу, као и о особеној улози овог народа у глобалним историјским збивањима – какве срећемо у новијем периоду и којима сам се бавио у књизи „Митска истина Срба“ – у својој основи непосредно су повезане са прототипским обрасцима одређеним пре много векова. О овом је опширније писано у новој књизи „Српска тајна“, која је једна врста наставка „Митске истине Срба“. Наведена колективна матрица, наиме, базирана је на представама о Србима као Новом, другом и коначном Израилу, изабраном народу Божјем. Већ у средњем веку она је неоповргљиво дефинисана као средишњи српски идејни систем, чији је најиспољенији израз управо косовски мит тј. завет, са тачно одређеним правилима и облицима понашања на колективном нивоу. Наведена матрица усложњена је и током последњих векова и деценија бројним новим мотивима, почев од дела Владике Николаја Велимировића, али и многих других садржаја. Представљено у најкраћим цртама, савршени тј. изабрани народ може се „понашати“ само у складу са врхунским и непревазидљивим узором који представља Исус Христос – Богочовек.

Срби као Божији народ

Шта то, конкретно, значи?

Како бисмо читаоцима у сажетим цртама пренели основно значење наведеног идејног обрасца, могли бисмо рећи да на овај начин Срби као богонарод, односно савршени народ, искупљују читаво човечанство и његове грехе, у циљу његовог прерастања у једну врстубогочовечанства, односно у савршену људску заједницу, као крајњи циљ светске историје. Ова културна, историјско-мисионарска матрица је у склопу елитних идејних образаца српске традиције дефинисана као непрестано потврђивање хришћанских вредности, са нагласком на светосавским начелима. Такође, на овом месту треба приметити и да је тиме српска идеја, као особени вид универзализма, непосредно супротстављена идеји савременог мондијализма / глобализма са одговарајућим утопистичко-футуристичким сценаријима. У датом контексту, нова света земља, схваћена као продужетак првог Израилља, јесте поприште збивања од суштинског значаја за човечанство, а идеја о самоостварењу српског народа као савршеног, изабраног народа представља предуслов за препород и опстанак човечанства. Оно, дакле, у складу са наведеном матрицом, може опстати једино као преображено човечанство, односно богочовечанство, преосмишљено преко његовог богонарода. Наравно, о свему овом говорим у склопу сажетог изношења закључака одговарајућих научних истраживања примарних архетипова српске културе и традиције, а не у циљу изазивања било какве врсте националне еуфорије.

О Албанцима, Илирима и истини

Недавно се јавност у Србији скандализовала причом из једног основачког уџбеника историје, по којој су Срби дошљаци на Балкан који су аутохтоним Илирима, чији су потомци Арбанаси, „отели“ земљу. Историјске теме су бачене у таблоидно гротло, и опет смо се „пушили“ од врелине политизовања науке. Ако се свему томе додају нова читања генетике, попут оног угледног руског научника, Анатолија Кљосова, који тврди да Индоевропљани потичу из српских области данашњег Балкана, шта можемо да кажемо о садашњим сазнањима о нашем генетском пореклу? Питање Вам постављам као човеку који је водио велико истраживање српске генетике, чији су резултати, између осталог, објављени у књизи

„Етнологија и генетика – Прелиминарна мултидисциплинарна истраживања порекла Срба и становништва Србије“.

Што се тиче Илира, научно је – са аспекта бројних непорецивих чињеница – доказано да Албанци не воде порекло од Илира и, бар када је реч о овој вези, то питање се са становишта реалне науке може сматрати решеним. Према томе, повезивање Албанаца са Илирима има искључиво употребни, идеолошки и политички карактер, најчешће повезан са покушајима оправдавања насилног заузимања српских етничких територија и геноцида над Србима. Уосталом, Албанци се на Балкану први пут помињу тек у 11. веку. Такође, у науци је јако добро познато, као што, примера ради, пише у узорној „Енциклопедији српског народа“, да су природну „јасну етничку границу између српског и албанског народа до краја 17. века чиниле реке Црни и Велики Дрим“, а ширење Албанаца на српском етничком простору настаје од краја 17. века и одвијало се путем етничког чишћења и насиља. Све ово су општепознате чињенице. С друге стране, јавност би требало да зна како су бројни релевантни аутори у новије време, али и већ током деветнаестог века, пружили обиље доказа у прилог теза о томе да је опште заједничко име за Словене било Срби (Шафарик, Суровјецки, Вук Караџић, Кобичев, Будимир, Рудељев итд.) и да је прадомовина Словена управо подунавско-балкански простор (Трубачов, Пипер, Толстов, Јанковић итд.), као и да је прапостојбина Индоевропљана такође овде (Рибаков, Горнунг, Трбуховић, сада Кљосов итд.). Наведене теоријске поставке представљене су од стране уважених, често водећих научника, на плану различитих научних дисциплина. Међутим, често на „званичном“ нивоу делује, као доминантна, научна парадигма инспирисана идеологијом и инерцијом, која – и поред доказних система изузетно компетентних појединаца, од којих сам навео само неке – системски не допушта да се научне институције (дакле, не само појединци!) равноправно баве и овим закључцима, тј. да наведени докази продру у уџбеничке синтезе.

Дунав и словенско питање

Шта се може рећи о дунавској прапостојбини Словена?

Раније је било раширено мишљење да су Срби дошли у Илирик почетком 7. века, за време цара Ираклија. Међутим, као што сам већ нагласио, постоје и врло аргументоване тезе о подунавско-балканској домовини Словена, који су се, по

наведеним тумачењима, раније звали Срби. По овоме, Срби односно Словени се враћају у своју прапостојбину, на чијим су границама (по неким ауторима и унутар њих) трајно обитавали. Томе се могу додати и сведочанства о раном присуству Словена на Дунаву (Приск, Псеудо-Цезарије итд.). Дунавска хипотеза је једна од три главне хипотезе – уз висланско-одранску и средњодњепарску – о пореклу Словена. Штавише, као што наглашава академик П. Пипер, она је данас свакако и најаргументованија. Присуство Дунава, као и других подунавско-балканских географских имена, у народном предању удаљених словенских народа (руском, белоруском) указује, заједно са другим бројним чињеницама, по мишљењу О. Н. Трубачова и других научника (лингвиста, археолога, етнолога итд), на оправданост тврдње Несторовог летописа – да је подунавско-балкански простор прадомовина Словена. Супротно неким страним изворима, главни домаћи документ о пореклу Словена, Несторов летопис (почетак 12. века), сагласно и бројним другим словенским изворима (о којима, примера ради, опширно пише Седов), прадомовину врло одређено смешта у Подунавље, а међу првим словенским групама помињу се и Срби. Говори се, такође, о најезди Влаха (Волохи), који су преотели словенску земљу и покренули их према северу. Трубачов, као и други аутори, између осталог наглашава и изворно присуство низа словенских топонима и хидронима (Vulka, Vrbas, Tsierna, Pathissus итд.) у панонско-балканској области.

Генетика као кључ за нашу браву

А шта каже генетика?

Када је реч о најновијим етнолошко-генетичким истраживањима, на основу досадашњих проучавања и одговарајућих сазнања јасно је да хаплогрупе које су, као примарне, иницијално учествовале у етногенези Словена (I2a, R1a, уз – у нешто мањим процентима – I1) у значајном проценту преовлађују код Срба, што је сасвим у складу и са најутемељенијим сазнањима која смо претходно имали о српском језику, народној традицији, духовној и социјалној култури, као и о етнониму, али, у највећој мери, и о њиховим антрополошким карактеристикама. Поменута предачка групација I2a (тј. њена „динарска“ варијанта, I2a-M423, најчешће уз додатне СНП-спецификације L621 → CTS5966 → CTS10228), која преовлађује код Срба, заједно са – другом по присуству – хаплогрупом R1a, превасходно је формирала словенски етнолингвокултурни комплекс, учествујући на кључни начин у етногенези Словена.

Распрострањеност тзв. „динарске варијанте“ хаплогрупе I2a у савременим околностима се у потпуности подудара са одређењем ове хаплогрупе као „подунавске“. У складу с тим, може се приметити да се оно што – преко генетике – данас знамо о „динарској варијанти“ хаплогрупе I2a, као и о хаплогрупи R1a, у највећој мери подудара са тзв. „подунавско-балканском теоријом“. Другим речима, сажето формулисано, ова хаплогрупа је истовремено и аутентично „словенска“ (јер је учествовала у етногенези Словена) и „подунавско-балканска“, тако да је сасвим логично претпоставити управо њено померање на север и одговарајући повратак, сасвим у складу са забележеним, изворним словенским представама о пореклу. Из наведених разлога, поменута „динарска варијанта“ хаплогрупе I2a је – уз пажљив и објективан научни приступ – свакако веома употребљив етногенетски показатељ.

Наука и науколикост

У књизи „Света структура“ бавили сте се најопштијим матрицама традиционалне културе, у којој се, на веома загонетне и запањујуће начине, откривају дубинске сродности са универзалним космичким законитостима. По православном учењу, човек је како микрокосмос, тако и микротеос, „мали бог у благу“, по речима оца Јустина Поповића. Шта је, по Вама, та „света структура“?

Задатак реалне науке јесте, пре свега, управо строго научно засновано преиспитивање владајућих научних парадигми и разобличавање идеолошких диктата који се крију иза „науколике“ форме, стварајући круте оквире и системе дозвољеног мишљења. Међутим, највећи и најзначајнији научници и мислиоци свих епоха својим радом, истраживањима и закључцима често су се супротстављали идеолошким диктатима у науци, превазилазећи и преосмишљавајући унапред задате оквире. Наиме, када је реч о научној пракси која не бежи од мултидисциплинарности као пута ка суштинском сазнању, тј. када је реч о непосредним чињеницама, очигледна је диспропорција између „задатог“ и ученог, односно између онога што се у оквиру научне парадигме са снажно наглашеним атеистичким предзнаком признаје као „научно коректан“ (тј. могућ) закључак и онога што се током истраживања директно примећује. На поједине, врло илустративне примере, почев од вишеструких понављања сродних структурних и семантичких образаца унутар различитих културних и природних феномена, указано је превасходно у књигама „Света структура“, „Српска тајна“ и „Ритуал

ума“. У бројним случајевима реч је о манифестацији наглашено хармоничних и симетричних модела, тако да питање интелигентне суштине њихове креације са становишта базичне логике тешко да уопште може бити постављено, јер сасвим је јасно да тако сложени и савршено обликовани комплекси морају имати интелигентног и креативног творца. С обзиром на чињеницу да генетски код, периодни систем хемијских елемената, универзалне нумеричке структуре или Библију није стварао – нити је могао стварати – одређени појединац, очигледно је да иза одговарајућих хармонијско-симетријских образаца универзалног испољавања (уочених у поменутом, базичним природним и културним контекстима) не стоји индивидуална људска интелигенција, већ нешто друго. Јасно је да ће се – уколико прихватимо доступне чињенице овог типа и суочимо се са њиховим путоказима – пред нама ukazати једна другачија, сасвим нова слика стварности, у којој кључно место заузима смисаони поредак оваплоћен у свим кључним пројављивањима културе и природе, али и саме људске историје.

Тајна Срба је јавна

У најновијој књизи, „Српска тајна“, бавили сте се, између осталог, разматрањем необичних појава, какво је извесно „планетарно пресликавање“ на Србију, односом србских и универзалних вредности, феноменом Косова као матичног тла Србског завета, србском идејом итд. Каква је српска тајна?

Често се од различитих људи, приликом разговора, може чути питање изречено у облику једне врсте вапаја: „Зашто се све ово дешава Србима?“ Одговор, међутим, постоји и он је једна врста јавне тајне, јер је сасвим доступан људском уму, тј. онима који интензивно трагају за њим, пре свега научницима који не беже од истине, ма каква она била. Паралелно са јединственим геополитичким положајем српског етничког простора, дотични одговор, та „страшна тајна“ која је наговештена, тиче се идејне основе српства, српске цивилизације и историјске мисије. О овој идејној основи писали су разни аутори, међу њима и они врхунски научници који су непосредно доказали своју тврдњу о томе шта је била (и шта суштински јесте) основа српске културе, аутентичног „српског последица на свет“. Подразумева се, о чему смо претходно већ говорили, све што се данас дешава Србима и све што им се некада дешавало тешко да може бити без важних релација са помињаним представама о Србима као Новом, другом и коначном Израилу,

изабраном народу Божјем. Као што је већ наговештено, да је управо ово била „идеологија“ средњовековне немањихке српске државе непосредно је доказао академик, историчар Милош Благојевић, пре свега у свом раду „О националним и државним интересима у делима Доментијана – Срби изабрани народ“. О овоме су врло аргументовано писали Димитрије Богдановић, Коста Николић и други аутори. Међутим, ово није само теоријско и научно, већ и најпрактичније могуће питање, јер се итекако тиче садашњости и будућности српских земаља, народа и цивилизације. Наиме, онај ко познаје суштину српске идеје, тј. средишњег културног обрасца што најдиректније уобличава кретање једног народа кроз историју, тачно и прецизно зна који су основни предуслови српског препорода. Иако, с једне стране, све ово није никаква тајна за упућене, с друге стране, међутим, у српском друштву се спречава масовно представљање суштинских српских културно-цивилизацијских садржаја. Због тога данас можемо говорити и о језгреној српској традицији као о једној врсти „забрањене традиције“, у својој пуности и суштини доступној превасходно малобројним научницима и проучаваоцима ове проблематике. Ипак, управо потискивање оваквих садржаја чини то да се они испољавају на сасвим неочекиване начине, архетипски објављујући своје постојање и мистичну суштину. Управо о овоме ће читалац моћи нешто више да сазна у књизи „Српска тајна“.

Шта је идеја нашег завета?

Где је, дакле, кључ за разумевање србске идеје?

У сваком случају, то да представе о Новом Израиљу означавају суштински важне аспекте српске колективне психе – односно „српске идеје“ и повезаних схватања српске историјске мисије – јасно је показано и доказано у одговарајућим, утемељеним научним радовима и студијама. Штавише, резултати спроведених истраживања указују и на закључак да без представе о српском народу и српској земљи као Новом, другом и коначном Израиљу, изабраном народу Божјем, српска колективна свест не поседује свој колективни фокус, нити мисију и визију, модел деловања у садашњости и будућности, као ни јасну представу о прошлости. Јер, српски народ, када је реч о језгреним садржајима колективне свести и психе, сасвим јасно и доказано није исти као и други народи – уосталом, два народа не могу и не треба да буду иста – нити, пак, може да опстане без испољавања своје суштине. Дакле, у духу наведених разматрања српске колективне психе и њених упоришних

садржаја, могло би се чак, крајње сажето, констатовати и да српски народ (земља) мора испољавати своју идентитетску суштину или неће ни постојати, уз универзалне последице које би, по логици ствари, произвела ова околност.

Срби у доба апокалипсе

Живимо у доба рушења светова. Рађа се, пред нама, наказни свет у коме човека треба да замени киборг. Рат се води против свих вредности традиције, а нарочито против хришћанске заветности. Како ће се то одразити на човека? Клизимо ли ка понору апокалипсе?

Како ће се сви ови савремени токови одразити на човека представља управо најважније, суштинско антрополошко питање. У савременим околностима, као што су већ приметили неки аутори, појмови српско и људско често су се подударали. Српски свет, тј. српска цивилизација, рушио се заједно са људским светом и цивилизацијом; али, с друге стране, он се и потенцијално обнавља и јача заједно са човечанством у изворном смислу речи. Уосталом, само о овоме би се могла написати и посебна студија, а за сада читаоце још једном упућујем на књигу „Српска тајна“.

По бројним критички усмереним аналитичарима, у основи мноштва савремених процеса, тј. свега онога што би се могло именовати као модерни „мондофашизам“ (еуфемистички називан и „либерални фашизам“), јесте тоталитарна и крволочна борба против идентитета, односно животне основе свега постојећег, почев од народног, верског, језичког, културног, друштвеног, преко породичног и полног, па све до људског идентитета. Тако, примера ради, мондофашистички усмерени аутори, међу којима су и бројни научници, покушавају да симболички изједначе људе са животињама (о чему сведочи ултрабиологистички еволуционизам-дарвинизам подигнут на ниво неоповргљиве догме, што је, у суштинском смислу, изнедрило и појаву нацизма), или пак са машинама. Такође, покушавају да преосмисле значење и значај породице, полова, народа, различитих култура и традиција. А основна антрополошка истина је да без породице и родбинских односа нема ни човека! На овај начин, по критичарима поменутих процеса и тенденција, тежи се глобалној владавини, при чему је савремени „либерални фашизам“ само ново оружје западњачког империјализма (често укомпоновано са источним исламофашизмом, бар када је о српском етничком

простору реч), као нацифашизам за време Другог светског рата или клерофашизам пре тога. Пре извесног броја година о закључцима овог типа би се говорило као о „теорији завере“, а данас је то, по многим посматрачима (међу којима се налазе и уважени научници, писци, филозофи, интелектуалци), сасвим огољена и свима приступачна реалност.

Коме сметамо овде где јесмо?

Зашто глобалистичким тоталитарцима сметају Срби?

Са становишта проучавања српског етничког контекста, али и за српску јавност, од посебне важности је пре свега чињеница да је антисрбизам саставни, врло важан аспект овако схваћеног „мондофашизма“. Иначе, о коренима антисрбизма, као и о његовим релацијама са антисемитизмом, врло документовано је писао академик Милорад Екмечић, затим историчар Јеремија Митровић и други уважени аутори. Међутим, процес ширења антисрбизма и србофобије се и даље наставља, не постоје чак ни назнаке да ће деца ускоро у школама у западним или исламским земљама моћи да уче о антисрбизму као великом светском проблему, нити да се бар обавесте какво је зло представљао и још увек представља. Не постоје ни наговештаји да ће људи у земљама погођеним антисрбизмом моћи да сазнају све о Јасеновцу и другим логорима у којима су убијани Срби, милиони невиних Срба, или о петовековном ропству под Турцима, из чега би произлазио закључак да се данас Срби не смеју убијати, нити на било који начин уништавати српске земље и српска цивилизација, јер и они имају право да живе и да се развијају као и други људи, народи и земље. Већ помињани академик Предраг Пипер констатује да је феномен антисрбизма данас „сасвим очигледна чињеница, тј. таква коју не треба доказивати неком логичком аргументацијом, довољно је отворити новине или укључити радио“, а „експлицитно именоване те чињенице избегава се да би она била што касније идентификована, односно да би могла што дуже да несметано делује у разноврсности својих појавних облика.“ У сваком случају, српска земља и народ представљају глобалнутајну. А одговор на Ваша претходна питања – клизимо ли ка понору апокалипсе и због чега и коме Срби сметају – посредно је садржан у мојим претходним одговорима.